

EN PETJES DAN?

Overeenkomsten en verschillen in culturen, leerstijlen, levensbeschouwelijke overtuigingen en ambities van leerlingen: ze zijn niet altijd even doorzichtig en worden ook niet altijd begrepen. Toch kan geen enkele docent er aan voorbij. En misschien vormen ze wel een spannende en leerzame uitdaging voor de onderlinge communicatie en uitwisseling. Hoé dat moet in het dagelijks leven op school en in de klas is vaak minder duidelijk. Wat wél duidelijk is, is dat allerlei conferenties, informatiebijeenkomsten en brochures over interculturele communicatie daaraan niet veel kunnen veranderen. "Het is eigenlijk een hot item op een laag pitje", zegt Jan van Hoeij van KPC Groep. Samen met een drietal andere deskundigen beheert hij een Internetforum waar docenten kunnen aankloppen voor allerlei praktische vragen en problemen over interculturele kwesties.

Verontrustende ontwikkeling

Waarschijnlijk is het de behoefte aan politieke correctheid die een pragmatische verandering van de praktijk in de weg zit, meent Jan van Hoeij. En hij bedoelt daar mee, dat de culturele verscheidenheid waarmee docenten en leerlingen in de klas te maken krijgen natuurlijk wel eens situaties oplevert waar niemand goed raad mee weet. Maar daar zit het probleem niet. Het probleem zit 'm veel eerder in het feit dat het openlijk bespreken van dergelijke problemen nog te vaak taboe is. En áls er gesproken wordt over interculturele communicatie, gebeurt dat nog te dikwijls in de sfeer van borrelpraat. Van Hoeij vindt deze ontwikkeling onrustbarend en pleit ervoor om hier echt verandering in te brengen: "Het multiculturele karakter van veel scholen groeit met het jaar. Scholen moeten daar iets mee – vaak gedwongen omdat ze hun continuïteit en imago niet op het spel willen zetten - en zoeken dan naar oplossingen die alleen de buitenkant en de oppervlakte betreffen. Terwijl het beter zou zijn met elkaar openlijk te praten over de gevolgen van die veranderingen en op basis daarvan een onderwijskundig onderbouwd beleid te ontwikkelen."

Interactief

Op de website van KPC Groep is sinds enige tijd het forum 'intercultureelbegeleiden' te vinden. Dit forum is ingericht voor informatie en discussie over vragen uit de multiculturele praktijk van scholen: over omgaan met verschillen in de klas en daarbuiten. Het forum biedt ruimte voor praktische vragen, maar ook voor kwesties als discriminatie, culturele gebruiken en gewoonten, sociaal-emotionele kwesties en allerlei heikele onderwerpen. Op persoonlijke vragen geven de panelleden privé antwoord. De behoefte om via digitale weg met elkaar te communiceren over interculturele thema's heeft zich in korte tijd bewezen, reageert Van Hoeij enthousiast. "Het aantal items in het forum groeit met de dag: vragen over schoolregels, verlofregelingen, gedrag, relatie met ouders, religie, schoolprestaties en schoolklimaat, opvattingen over opvoeding, waarden en normen. Iedereen kan vragen stellen en reageren op stellingen van het panel. Anderen die de site bezoeken kunnen daar kennis van nemen en erop reageren. Op deze manier komt er ook interactie tussen de bezoekers op gang en kunnen perspectieven en oplossingen naast elkaar gelegd worden. Je leert dus ook van elkaar. Mensen krijgen daardoor het gevoel voor en met elkaar ergens serieus mee bezig te zijn. De problematiek wordt daardoor uit de taboe- en borrelpraatsfeer gehaald en op het niveau van openbare discussie gebracht. Daar zit dan ook de belangrijkste winst." Jan van Hoeij is tevens medeverantwoordelijk voor www.tijm.nl, een site rond interculturaliseren en onderwijs met - zoals de homepage vermeldt - 'prikkelende informatie, smaakmakende attenderingen, stimulerende verwijzingen en voortschrijdende links'. In gewone taal: een interessante site met tips, suggesties en lesmateriaal om intercultureel onderwijs vorm te geven.

Tweezijdig

Wie het forum intercultureel begeleiden een vraag voorlegt, kan rekenen op een concreet antwoord. Een antwoord waarin zowel recht wordt gedaan aan het terechte verlangen van allochtone ouders en leerlingen naar respect voor hun cultuur als aan de behoefte van scholen om het onderwijs optimaal vorm te geven. Een tweezijdige, beredeneerde belichting dus. Jan van Hoeij geeft een voorbeeld: "Het gebruik van eigen allochtone talen in de les of op het schoolplein is nog steeds een heikel punt. Het geven van onderwijs in de eigen allochtone taal is op veel scholen al helemaal niet aan de orde. De stelling is steeds dat allochtone leerlingen het meest gebaat zijn bij goed Nederlands leren. Dat zal niemand betwisten, maar door het gebruik van eigen taal op deze manier tegenover het goed leren van Nederlands te plaatsen, creëer je een valse tegenstelling. Het is immers niet het een of het ander, maar beide."

BELEEFDHEID

In een multiculturele omgeving is de school per definitie een plek waar mensen met verschillende moedertalen bijeen zijn. De school dient dit verschil in moedertaal ook te erkennen. Verbieden van het spreken ervan is een vorm van afwijzen, waarmee een belangrijk element van de persoonlijke identiteit wordt ontkend. Tegelijk is de school voor leerlingen met een andere moedertaal de beste plek om het Nederlands te leren. Hoe meer de communicatie in het Nederlands verloopt, des te beter. De school dient een visie te ontwikkelen hoe met dit dilemma om te gaan.

Een redelijke opstelling kan zijn:

- *in de klas is de voertaal Nederlands, ook als leerlingen (met eenzelfde etnische achtergrond) in kleiner verband opdrachten uitvoeren. Natuurlijk kan het voorkomen, dat een leerling snel te helpen is door iets in de eigen taal uit te leggen. In zo'n geval wordt afgeweken van de regel. Daarom dient daarvoor toestemming gevraagd te worden van de docent. Ook de docent zelf kan niet zomaar afwijken van de regel. Hij/zij vraagt een moment begrip van de klas;*
- *ook in de gangen en op het schoolplein is Nederlands de voertaal. Daar is echter de eigen taal wel toegestaan, maar alleen waar leerlingen van één taalgroep bijeen zijn. Zodra kinderen met een andere moedertaal proberen aan te sluiten, vraagt de beleefdheid over te schakelen op de taal die iedereen spreekt: Nederlands.*

Als een school een dergelijke regel wil invoeren, moet dat in één keer voor de hele school gebeuren. Invoeren kan daarom niet per decreet. Er dient speciale aandacht aan gegeven te worden. Iedereen moet weten waarom het gebeurt. Bovendien dient er zeker in de eerste weken toezicht te zijn op de naleving van de regel. Dat kan alleen als alle leraren en leerlingen meedoen aan dit 'toezicht'. Iedereen dient een 'overtreder' er op te wijzen dat het onbeleefd is in gezelschap van anderstaligen de eigen moedertaal te spreken.

Nieuwe omgangsvormen en normen

Volgens Van Hoeij is over eigen taal binnen scholen veel meer discussie nodig. Want omdat beleid vaak ontbreekt, bepalen incidenten wat er gebeurt. In de klas helpen leerlingen elkaar in de eigen taal. De docent vindt het onprettig zijn controle te verliezen en verbiedt het onderling overleg in de eigen taal. Of: doordat leerlingen in de pauzes elkaar in taalgroepen opzoeken, ontstaat kliekvorming, mogelijk erger. Een verbod is het gevolg. "Eigenlijk hebben we nieuwe omgangsvormen nodig die passen bij de nieuwe realiteit van taalverschillen. Zou het niet normaal zijn wanneer we collega's of ouders in hun eigen taal zouden kunnen verwelkomen? Ook nieuwe normen zijn nodig, bijvoorbeeld

dat het onbeleefd is om in een gezelschap een taal te spreken die niet iedereen volgen kan. Deze nieuwe omgangsvormen en normen zouden op school geleerd moeten worden", vindt Jan van Hoeij. Maar misschien is het belangrijkste wel, dat we de vragen rond interculturele communicatie openlijk moeten benoemen en bespreken, niet in de laatste plaats met de leerlingen en de ouders zelf. En de opbrengst van deze discussie? Deze kan uitstekend worden vastgelegd in schoolregels. En niet andersom.

Het forumpanel bestaat uit vier ervaren adviseurs die allen werkzaam zijn in het onderwijs en een grote dosis ervaring hebben met interculturele communicatie. Samen staan zij garant voor een deskundige bezetting van vraagbaak en discussieplatform:

- Hamid Ait Oumghar, docent Nederlands op Het Kwadrant (vmbo) in Weert;
- Maik de Feijter, interim afdelingsmanager op het ROC Flevoland;
- Ron Bus, leerlingbegeleider en docent aan het Christelijk Lyceum in Delft;
- Jan van Hoeij, adviseur bij KPC Groep in 's-Hertogenbosch.

Het forum intercultureelbegeleiden is te vinden onder het kennis on line-gedeelte van de website van KPC Groep: www.kpcgroep.nl/intercultureelbegeleiden (zie kennis on line, school en omgeving, intercultureel). De site over interculturaliseren en onderwijs is te vinden onder www.tijm.nl.